

Na wopomnjeće prof. dr. Ewy Rzetelskeje-Feleszko

Dnja 22. februara tutoho lěta je zemřela wuznamna pólska slawistka a angažowana sorabistka prof. dr. Ewa Rzetelska-Feleszko. Wona je so narodžila 14. meje 1932 we Wařawje, je studowała pólsku filologiju na Jagiellonskej uniwersiće w Krakowje a je džělała čas žiwjenja w Pólskej akademiji wědomosćow (PAN) we Wařawje. W lětach 1990–1996 bě wona direktorka Instituta slawistiki PAN. Z jeje mnohich narodnych a mjezynarodnych funkcijow njech je tu jenož naspomnjene předsydstwo Onomastiskeje komisije při Mjezynarodnym komiteju slawistow. W dalším chcemy so wobmjezować na jeje sorabistiske džěło a hódnoćić jeje specielne zasužby na tutym polu.

Započatki zajima njeboheje za serbsćinu a za Serbow sahaja wróćo znajmjeńša hač do spočatka šěsćdzesatych lět zańdženeho lětstotka. 1960 je so wona wobdžěliła na přeněj zběraćelskej akciji za Serbski rěčny atlas, kotruž su tehdy organizowali dialektologojo Instituta za serbski ludospyt. Z pomocu pólskich, ruskich, čěskich a němskich kolegow-wědomostnikow je so zahajilo praktiske džěło w terenje za mjenowany slědźerski projekt. Dwuwosobowe skupinki, wobstejace zwjetša ze serbskeho a druhosłowjanskeho dialektologi, su džělali w Delnjej Łužicy – mjez nimi Ewa Rzetelska-Feleszko hromadže z Fridom Michałkom w Šejnejdže. Tutón započatk je dokumentowany w zawodže k 1. zwjazkej Serbskeho rěčneho atlasa. Přeni wobšěrniši wědomostny wunošk dialektologiskeje akcije bě w léće 1963 w Budyšinje wudaty spis „Studije k serbskej dialektologiji“, w kotrymž je tež njeboha zastupjena z přinoškom wo patronymiskich formach delnjoserbskich mjenow. Wona je tu móhla sprecizować a aktualizować Arnošta Mukowe podača z gramatiki lěta 1891 a je zdobom přirunowała serbski material z kašubskim. Na akciju lěta 1960 nawjazuje hišće raz w léće 2004 artikl E. Rzetelskeje-Feleszko w „Zeszytach Łużyckich“, hdžež wona reprodukuje swoje dopomnjenki na tutón čas pod titulom „O pierwszej wyprawie dialektologicznej na Łużyce“.

Angažement pólskeje slawistki za sorabistiku je dale trał a je w přichodnych lětdžesatkach skerje přiběrał. Wón bě mnohostronski. Dopominam so derje na jeje wobdžělenje na ferialnych kursach za serbsku rěč a kulturu, kotrež měješe słužić dalšemu wukmanjenju w serbsćinje. Najskerje bě to w sydomdzesatych lětach, hdyž sym skutkował jako lektor za rěčnje pokročowanych kursistow a mějach z tym přewzać funkciju jeje „wučerja“. Wona je słušała k jara aktiwnym wobdžělnikam kursa. E. Rzetelska-Feleszko je často přebywała we Łužicy, a to předewšěm na wosobinskich studijných přebytkach, z kotrychž su wurostli mnohe publikacije. Wona bě tež z přednoškami zastupjena na sorabistiskich konferencach w našim kraju a w Pólskej.

Chcemy so tu z jednotliwymi polemi sorabistiskeje džěławosće njeboheje trochu dokładnišo zaběrać, při čimž móža stać za cyłk jeje wobšěrneho opusa jenož někotre přikłady. Kaž z dotal prajeneho hižo trochu wuchadza, je wona wosebje džěłała jako mjenowědnica. W „Lětopisu“ su mjez druhim wušli dlěše artikle z jeje pjera kaž „Nazwy terenowe od wyrażen przyimkowych. Nazwy łuzyckie“ (1983) abo „Łuzyckie nazwy mieszkańcow wsi, np. Ralbičan, Prjawozaf“ (1990). Typiske a wosebje hódnotne na nich je, zo wone přeco wobjednawaja serbski material w słowjanskim abo znajmjeńša zapadnosłowjanskim konteksće. Kaž hižo zdžěła titule praja, stej zdobom hornjoserbščina a delnjoserbščina wobkedźbowanej. Tež prašenjam bilingwizma we lužiskich mjenach je so E. Rzetelska-Feleszko wěnowała: tak w nastawku w „Lětopisu“ 1991 „Kontakty językowe łuzycko-niemieckie (na podstawie współczesnego nazewnictwa)“; na tutym specielnym polu je wona nimale jako jenička slědźiła. Najwobšěrniši jeje onomastiski spis, sylnje tež sorabistisce wusměrjeny, je monografija „Rozwój i zmiany toponomicznego formantu -ica na obszarze zachodniosłowiańskim“ z lěta 1978. Jedyn z poslednich jeje mjenowědných sorabistiskich přinoškow bě sobudžěło na mjezynarodnym slawistiskim projekće „Najnowsze dzieje języków słowiańskich“ z hłownej redakciju w Opolu. Za zwjazk „Serbsčina“, kiž je wušoł lěta 1998, je wona napisała wotrězk „Serbske mjenja a pomjenowanja“.

Druhi wobłuk džěławosće E. Rzetelskeje-Feleszko běchu stawizny pólskeje sorabistiki. Tu hodži so mjenować wobšěrny přinošk w „Lětopisu“ z lěta 1983 pod titulom „Polskie językoznanstwo o językach łuzyckich“. Je to wuběrny přewodnik po tematicce za wšitkich, kotřiž so zaběraja ze stawiznami pólskeho rěčespytneho zajima za Łužicu předewšěm w času mjez 1900 a 1980. Pólska sorabistiska linguistika so znowa jewi, a to z nahladnym podžěloom, w knize z lěta 1987 „Językoznanstwo zachodniosłowiańskie w Polsce“, kotraž je so tež w „Lětopisu“ recensowała. Hdyž wěmy, kak mnohostronsce a zaslužbnje je pólska slawistika sorabistisce skutkowała, wažimy sej jara, zo je E. Rzetelska-Feleszko nam ze swojimi publikacijemi žórło za dalše džěła na tutym polu do rukow dała. Drohotne su tež jeje bibliografiske wozjewjenja k samsnemu předmjetej.

Njeboha pólska přećelka Serbow je so permanentnje zajimowała za našu narodnu a rěčnu situaciju. Wo tym swědča titule nastawkow ze wšelakeho časa jeje džěławosće, wosebje wšak z lět po politiskim přewróće 1989/90, kaž na př. „Perspektywy utrzymania się języka i narodowości łuzyckiej w zjednoczonych Niemczech“ (1992), „Łużyczanie w Niemczech“ (1993) abo „Odrodzenie Maćicy Serbskej w Budziszyniu“ (1993). W lěće 1997 smy w „Lětopisu“ čitali jeje artikul „Zagrożone języki słowiańskie“, w kotrymž awtorka přirunuje wosud serbščiny a bělorušćiny. Wona je tež jara aktiwnje dopisowała do „Zeszytów Łuzyckich“ we Wařawje.

K Budyskemu sorabistiskemu rěčespytej měješe wona stajnje dobry kontakt, kotryž je wotpočował na mjezsobnym respektowanju wukonow. Swoje měnjenje wo tym je wona wuprajila w interviewje w „Nowej dobie“ lěta 1988 „Serbski rěčespyt na jara wysokim niwowje“. Po založenju Serbskeho instituta w lěće 1992 je so wona jako direktorka Instituta slawistiki PAN za kontinuitu serbsko-pólskich wědomostnych počahow zasadźiła.

Sorabistiske zaslužby E. Rzetelskeje-Feleszko so tu njehodza dohódnoćić. K nim ličimy tež jeje redakciske džěło na wšelakich kolektiwnych wědomostnych projektach předewšěm w Pólskej. Připóznawamy jeje žiwjenske džěło powšitkownje a specielnje w našej wědomostnej disciplinje.